

ANNOTATIUNI despre țiera Hatiegului.

(Urmare.)

IV. In Specie.

De la Sarmizegetusa drumulu lui Traianu trage dreptu spre resaritul de vara catra satulu Ostrovu, si dupa 17 sute de ani, pe aceasta distantia e anca intregu in forma covaieta inaltiatu; acesta pana la apa Clopotivei se pogora cam pedisiu, ce au maritu multu vadia cetatii, eara de la apa Clopotivei se intinde pe siesu pana la numitul satu, si aici anca se taie de ap'a, numita „Ap'a mare“ — care amendoue din susu de Clopotiva se despartiescu totu dintru aceeași apa, si dupa ce primescu in sine celea l'alte ape ce pogora in siesulu „Vallei Hatiegului“, apoi din diosu de satulu „Orlea Santa-Maria eara se impreuna la olalta si intra in Streiu; de aci siesulu Ostrovului se vede de catra cetate ca o insula.

Cumu tréce drumulu preste apa Clopotivei spre Ostrovu privitoriulu daca isi va forma intre drumu si apa de a dreapta drumului pe siesu unu cuadratu ca de 500 pasi in lungu si de atatia in latu, in cornulu aceluiu de catra ost-sud, față cu Ostrovulu micu, si cu Clopotiva afla derimaturile unei cetatiue de 90 pasi in lungime, si de 65 pasi in latime; in aria acesteia pelunga murulu intaritoriu de catra apusu se vedu fundamentele unei cladiri mari si tari.

De la aceasta venindu earasi in drumu, si pasindu inainte spre Ostrovu, ca 200 pasi, aici de la drumu de a stenga in departare ca de 100 pasi este alta cetatiue earasi de 90 pasi in lungu si de 65 pasi in latu. — In ari'a acesteia derimaturile caseloru suntu in paretile de catra drumu, si pe

mai multe locuri murii prin industria economiloru sau acoperitu cu brasde de aratura.

Eara in satulu Ostrovu se afla o beserica vechia, cladita cu turnu cu totu mai cu sama totu din petri cioplite aduse de la cetate, eara acoperementulu turnului e claditura de piétra si de caramidi romane adunatu in patru cornuri cu ascutitiune proportionata.

Aceasta beserica este una din celea mai vechi a patriei cladita sub timpurile resuflarei mai libere a romaniloru de pe aici intre suta a 8. pana la a 13; iea é mica, ca are in lungime numai $5\frac{1}{2}^{\circ}$ cu turnu cu totu, si in latime 3° si e provediuta numai cu 2 gauri de feresci in parétele de catra sórc, si cu una' la altariu, carele in sus, si asia de anguste facute, in catu nu e lipsa a se aplica astupatura de glasia.

Impregiurulu besericei acesteia este cintirimulu incungiuratu cu 208 petri, unele forte mari, parte de marmore alba, parte de piétra de munte, earasi aduse de la cetate si de prin pregiuru, intre acéstea 1. e unu parcauu de marmore cu o vitia de struguri sierpuitóre, carea intr'o sucitura are frundia in ceal'alta strugure, preste totu asia regulatu schimbatóre; alt'a piétra adumbreadia unu calariu Romanu; a 3. icona peptuala a unui patriciu cu ramu rotundu eara afara de ramu in unghiuri ornata cu genii; a 4. o frantura de piétra de marmóre ca de 1° in lungu si de $\frac{1}{2}^{\circ}$ in latu, aceasta are in midilocu protuberanta o urna cu doue tórte din carea pedisiu se intinde intr'o lature si in alta pana la cornuri cate una vitia de vie cu frundie si cu carlige, eara de pe lunga budia urnei pétra e frenta in lungu! — Taietura adumbrata pe acésta e forte limpede si vie; eara din pétrile monumentale cadre, a carora icone prin iniuria tempului au perdutu setiele intipuitóre, au mai remasu un'a mai

limpede, carea pe fatia de a drépta are o matrona, in midilocu, o femeie nuda cu corfa pe capu plina cu pome, pe carea o tine cu ambe manile, eara de a stenga e unu militariu cu coifu radimatu pe arcu standu intr'unu picioru, — mai suntu 5 petrii monumentale de pétra cadre — inse nici o litera nu se cunoșce pre ele, eara pe una de marmóre scrișorea asia sau frecatu in catu limpede numai aceștea trei litere AVG. in capetulu rendului din taie, se pótu in umbra cunóșce. —

Eara celea ce se potu ceti suntu acéștea:

- 1) D. M.
C. VENETIVS
PRIVATVS
AVG. COLL.
SARMIZ
METROPO
LIS VIXIT A
NNIS LVL PIA
PATRICIA
CONIVX
- 2) D. M.
Q MANLIO
PAP. VERO
VE. LEG XVII
SIC. DEC. COL
VIX. AN. LXXV
C. IVLIVS MAGI
STER FECIT
- 3) D. M.
M. VERPIDIO
SILVANO EQ. M.
II PANNONIO
VALERIVS. PROCV.
IC. II. I. C.

Eara celea lalte ce se pomenescu la Seivert anca 8 inscrise la beserica Ostrovului, aici, si de suntu din parte petrile — ele anse nu se potu ceti.

Fara se afla la curia fostului vice-ispanu D. Csulai Lajos totu in Ostrovu muruite in parétele trépteloru.

- 1) De pietra cuadra
MERC. AVG
SACR
C. SEX. ATTA
PRO SALVTE
FILIORVM

Este aici si 1. tiegla romana intreaga cu literele . . FAB.

2) De marmore din 4 fruste in lungu crepate impreunata; — la cornu din susu franta.

VLPI C
PROC. AVG
DAC. APVL. AVR. HER
PROC. PROV POROL SVI
PRAEF. ANNON. SACRAE
VRBIS. PRAEP. LEG. VII. GEM
. ITEM. PROC. STAT.
PRIVAT. PER. TVSCIAM. ET
PICENVM. ITEM. PROC. AD
BONA. PLAVTIANI. TRIB.
MIL. LEG II PARTH
PRAEP. VEXILL. AVXILIAR.
PANN. INFEP. PRAEF. CON.
VII. BREVCOR.
SISCIVS VALERIVS. —
LEG XIII. GEN
PATRONO OPTIMO

Cine e in fruntea Petrii? póte Ulpus Crinitus carele au fostu proconsulu cu Pontianus Proculus, sub Maximinu Tracu. la a U. C. 991 sau dupa Chr. 238. —

Totu in Ostrovu la curia D. Macrai se afla o pietra monumentala de marmore cu icóna peptuala (busta) a unui patriciu — inse frenta din susu — pe carea se potu ceti:

D. M.
C. AQVILIO
DOMITIAN.
VIX ANN

eara celea lalte asia suntu luciite catu nu se póte nimica cunóșce.

Aici se afla si statua unei matróna fara capu, sculptura aleasa, ce o intipúșce redimata cu brețiu lu manei stange pe unu stelpu cuadru, pe carele se cetescu

CLA.
SATV
RNIN.
SCVLP
SIT

De la drumulu lui Traianu de a stenga langa „Apa mare“ este satulu Paelisia — aici la curia D. More Berczi se afla o pietra monumentala de marmore cuadra, cu acestu inscrisu:

D. M.
 AVRELIAE.
 DONATAE.
 VIX ANN. LV.
 M. VI. PIVS.
 MARTIALIS.
 VETL. I. DEC. COL
 SARM. METR.
 CONIVGI
 RARISSIMAE

Lege? Veteranus, Leg. I. Decurio coloniae etc.
 Totu in Paclisia la curia D. Pogan Istvan se
 afla unu monumentu micu de piatra quadru cu ace-
 stu inscristu :

QVADR. FL
 CL. ANICAE
 IVS. AVG. C
 SARMIZ
 METROP
 EX VOTO

si unu fragmentu de marmore :

M. PA
 L. FABR
 L. IVLI
 Q. T

Totu la aceasta curia se afla statu'a unei ma-
 trone Romane cu capu cu totu, pentru care cauza
 nu jace lapadata afara ca cea din Ostrovu, ci se
 pastreadia in sala de ospeti, ca unu ornamentu pre-
 démnu; idealulu pe acestu marmore réce asia é
 insufletitu prin sculptura, ca cumu ar fi vie; asia
 pe capu perulu ilu are impartitu in doue laturi,
 ochii, nasulu, budiele, si obradiu rotundu, propor-
 tionate suntu netede, si injureile tempului leau pa-
 stratu nevatamate, capulu ilu are acoperitu numai
 din créscetu, in catu se véde perulu dinainte, cu o
 invalidóre ce decurge de doue laturi pe umeri la
 vale, inse asia de i se vedu urechile si gutulu golu
 pana la haina ceea din leuntru cu carea se incun-
 giura camu sloboditu de unu dégetu pe peptu; in
 urechi are cercei de corficie cu tórte înduplicate,
 si la grumadi unu siru de margéle; invalidorea de
 pe capu dupa ce decurge pe umeri se pogora preste
 mani la vale pana la genunchi, eara haina cea din
 leintru de la grumadi se pogora pana diosu, mana
 drépta pe sub invalidore o are scosa si cu ea strange
 o parte a invalidorei adunata catra peptu, eara mana
 cea stanga o are sub invalidóre inse asia intocmita
 ca cumu si cu aceea ar stringe ceea lalta parte a

invalidórei, si ar' redica cu ea hain'a cea lunga de
 'nainte ca se póta pasi mai cu indemana; picioarele
 isu incaltiate si cu celu dreptu se arata ca cumu ar
 pasi inainte, remaindu celalaltu putinu mai inde-
 reptu; pe destalulu e pavimentu cuadratu. —

Acésta statua are statura de midilocu, si puse-
 tura gratiósa si daca o privesci mai in departare,
 fatia ei cea rotundu in marmore albu incorporata
 o vadéscé ca cumu ar fi nimfa acumu scósa din
 spuma marii.

Si sub ruinarea curtii unde au fostu asediata
 in Sarmizegetu, sa sau ruptu in trii fruste pe la
 grumadi pe intre cercei si pe sub genunchi inse
 marginile rupturiloru nau suferitu multa stricatiune.

Acésta sau cuvenitu asia se o descriu, ca se
 avemu si noi o Romana inaintea ochiloru adum-
 brata dupre cumu au fostu, candu numele Romanu
 era de mare pretiu in lume si egale nobilitatei din
 dilele trecute.

De la Ostrovu de a drépta in susu este satulu
 Clopotiva — acesta si de e acumu cea mai mare
 comunitate pe valea Hatiegului carea numera 370
 familii cu 1330 anime, si e vecina cu cetatea, totusi
 in sinulu seu nu pastreadia nimicu memorabile din
 anticitati, fara parochulu de curendu acolo asediatu
 George Cassionu au adusu la sine de la Briazova
 unu fragmentu monumentale in a. tr. aflatu cu ur-
 matoriulu inscristu :

D. M.
 AELI MACRIN
 GETTI. DE COL.
 AEL. MACRINVS
 EPIDIANVS
 . . . TEPIDIUS

Eara de laturca de catra „Apa mare“ langa
 Clopotiva este unu siesu redicatu numitu Selisce,
 de la carele si apa mare „apa Seliscei“ de catra
 satele vecine, se numesce; — aici se arata ca in ve-
 chime ar' fi fostu satu candu n'au essistatu Clopotiva.

Pe la gura apei se tréce la Riu de mori, ace-
 sta satu in decursulu secliloru au fostu multiforme
 memorabile. —

Aici la beserica, carea anca e una din celea
 vechi cu inceputurile familiei Kendefiane de pe la
 sec. 14. — sau pastratu o scrisóre monumentala
 de la Sarmizegetusa, de marmóre; inse in anii tre-
 cuti redicundu familia Kendefi nisce siopuri si case
 o au stramutatu acolo, si o au claditu in pariéte de
 se póte ceti asia :

DIVO. VERO. PARTH. MAX FRATRI
 IMP. CAESARIS. M. AVRELI ANTONIN. AVG
 ARMENI. AC MEDIC. GERM. PARTHIC. MAX
 TRIBVNIC. POTESTATIS. XXVI. IMP. V. PP
 COSS. III. PROCOS.
 COLONIA VLPIA. TRAJANA. AVG. DAC.
 SARMIZEGETVSA.

NB. Seivert la Nr. 26 aduce aceasta cu variatiune ca pune „XXVII IMP. VII“, „COS III. PROCS“ si cu alta lasari de litere in cuvinte — ci eu o scriu dupa cumu o am cetitu pe parete in locu: nici schimositurile ce le pune la litera Z din cuventulu Sarmizegetusa eu nu leam vediutu pe monumente.

Acumu la numita beserica se afla numai alte doue petri monumentale de marmore albu, aduse de la monastirea din Coltiu, carele si de suntu numai de pe la inceputulu secului a 16. — totusi ca se se pastrédie a loru memoria suntu demne de insemnatu:

1) e intreaga oblonga catu statura unui omu si pe o margine are acestu inscristu genuine luat in tóte trasurile lui (cu slove serbesci contrase ce nu se potu reprezenta acumu din lipsa asemeneloru slove. R.);

2) e unu fragmentu cu inscristulu (detto).

Deci acéstea dupa calcululu cresciunilor resariténi se vedu a fi petri monumentale puse — cea din taia la a. 1506 — si fragmentulu la a. 1505.

De la Riu de mori pe vale in susu se incépe comunitatea Suseni — si in capulu satulu din susu, la gura riului unde apuca intre murti in partea de catra resaritu se inaltia o stinca tiepisia inaltiaata ca de 100 pasi, pe acésta in culme, este asiediata vestita cetate din Coltiu ba anca o parte de turnu a tarii e cladita cu maiestrie pe o stinca esita spre resipitura ca si unu coltiu de rimatoriu.

Acésta cetate de catra resipitura in murii ei si turnurile ei este intreaga anca necrepata; cara turnulu intrarei e resipitu — si casele ce au fostu lipite de cetate pentru sustinerea animalelor hamale, si a serviloru. —

Forma ei au fostu „plus minus“ triangularia si casele din fiecare unghiu au fostu duplicate si cu doue catturi si impreunate la unu turnu mai inaltu ce se redica preste celea lalte cladituri, paratii caseloru suntu intregi si arata ca abia au trecut unu seculu de candu nu mai este locuitoriu intrinsa.

La acésta cetate duce o cale ce se véde a ave inceputulu ei de la drumulu Traianu unde la Ostrovu au trecut „apa mare“ si prin hotarele sateloru „Valea Delsii“ si Riul de mori asia se redica pe o culme pedisia de dealu, in catu fara suire grea se póte ajunge cu carulu la cetate si acum — eara la cetate intre casele lipite de fortareatia au fostu porta si de la acésta din colo in dosulu muntelui in privire de la cetate spre ost-sud in pietra fatia cu fundulu vaii afandu in munte e taieta cale de caru in linia cu inceputurile apei convergente; — aici drumulu tréce apa si apuca pe fatia celuia laltu bratiu de munte si se sue de asupra pe culme, — eara pe culme sierpuésce — si dupa spusa omeniloru se intorce pe dupa pisculu Retezatului si de acolo pe culmea muntiloru trage la verfulu muntelui „Oslea“ — de pe carele se pogore in Romania — mica la monastirea Tismana.

Eara in cetate nu este nici o capalna, dupa cumu scrie Kóvári Lászlo in cartea sa „Erdély Regiségei“ edata in a. trecutulu la Peste pag. 165.

Ci monastirea din Coltiu e de la cetate catra apusu fatia cu acea preste apa „Riu de mori“ tocma la gura apei sub polele bratiului de munte celuia laltu pe o redicatura ca de 20 picioare de la apa. —

Si sub stranca cetatii la pole pe siesu fatia cu monastirea preste apa de catra resaritu suntu ruinele caseloru monastirei. — (Va urma.)

LA MORTEA PARINTELUI.

Anni trei suntu o parinte! candu diua cea fatale
 Candu Parcele funeste taiara firul teu;
 D'atuncea sufletielumi din maginile sale
 Nu, n'a sters nici odata alu teu tipu, santul meu!
 Din Lete bendu o spunemi: uitat'ai asta lume?
 Creatu-ti ai Elisiu, seu orcu ti ai preparatu?
 D'atunci insciintiare nu mi dete nici unu nume;
 D'atunci nici in secrete nu ne amu imbratiosiatu!
 Séu omulu e tierina, si aerulu candu esse
 Se reslatiesce 'n sfera de unde l'am primitu,
 Si dopo mórte n'are nemica se si mai lese
 Decatu o suvenire, ca candva a' traitu? —
 Nu, nu! mai este o lume, mai este-o 'mperatia:
 In care ecaretatea, resplata nu lipsescu;
 Numi iarta mintea a crede, ca totu asia se fia;
 Candu reii se inaltia, si dreptii patimescu. —

10. Decem. 1851.

I. R.

UNŢ DOKUMENTŢ

pentru limba română din an. 1842. *)

О томъ еалъ де рѣшине ши о леџе недрѣптѣ

Pactum turpe est ipso jure nullum.

Jus semper quaesitum est aequabile,
neque enim aliter esset jus.

(Cic. de off. II. 12.)

О томъ еалъ де рѣшине (pactum turpe) се проиентеаџ акѣм љн веакѣ ал 19., *) каре о с'о факѣ џн нопор десуре о парте, кѣ алѣл, ва (si diis placet) ши кѣ маѣ мѣлте нопоарѣ десуре алѣ парте; адекѣ о сеамѣ де џнѣрѣ дѣн пласа чеа повѣле, каре totdeodatѣ се сокоменте ши чеа маѣ кѣлтѣватѣ ла мѣнте, ла иштѣ ши ла гѣст, кѣпо-скѣнд кѣ мѣнте лор чеа лѣминатѣ, кѣ ар фѣ време ва ка сѣ се маѣ џнѣреџе ши стареа челѣлалте пласе де џменѣ че се зѣче проастѣ, аѣ ши иштѣ дестѣла де вѣнѣ а се плека спре љнфѣицареа асѣѣ-фелѣс де џнѣраре, аѣ љнѣсѣ ши џн гѣст преаде-шенџат а преѣнде, ка дакѣ воѣск ромѣнѣи а довьндѣ џнѣраре ши дрептѣрѣ четѣџене дѣн граѣа џнѣрѣлор новѣлѣ, сѣ се џнѣрѣаскѣ ши еѣ (conditio sine qua non), адекѣ сѣ се ланеде де лѣмба ромѣнѣаскѣ не љнчетѣшор, ши сѣ прѣиѣаскѣ не чеа џнѣреаскѣ, апоѣ кѣ време вор фѣ ромѣнѣи четѣ-џенѣ, фѣи аѣ патриѣ, џнѣрѣаѣ, кѣлтѣваѣ, ферѣчѣдѣ!“ ачеастѣ кѣџетаре аѣ пѣтрѣне пѣнѣ ши љн каса леџеаферѣлор (Legifer, legislator), љн акѣрор тѣнѣ сѣнт кѣѣле ферѣчѣрѣ ши а ле неферѣчѣрѣи нопоар-елор Транссѣлване, ши контопѣреа нопоарелор аче-сѣѣ маре Прѣнѣнат нѣ ва фѣ кѣџетаре гоалѣ де

*) Ачестѣ документѣ де маре љнсетѣнтате љѣѣ прѣиѣрѣм прѣн ѣнѣтатеа Дѣлѣ III. Иоан Драгомирѣ. Елѣ се конѣссе љн Блажѣс ка протестѣ ла љнчеркѣрѣле ѣлтраѣстѣче маѣаре деа деапаѣоналѣса наѣѣнеа ромѣнѣ. — Паремѣсе кѣ ачестѣ докѣ-ментѣ љнѣк н'а ештѣ љн тѣнарѣ пѣнѣ акѣм, кѣ тѣте кѣ акѣм нѣ не фѣче тревѣнѣѣ де асѣѣлѣс де довьѣл —, де џрѣ че лѣмба нѣстѣрѣ нѣ маѣ е љн перѣкѣлѣлѣ ачела каре ѣ аменѣца љн апоѣ ачѣи фѣталѣ аѣлѣнѣсе акѣм љн ѣнѣлѣ сѣѣ дрептѣ деа се пѣтѣ десволта сѣѣ љн. Счетѣрѣ аѣ Австрѣѣ; тотѣшѣ пентрѣ ка сѣ рѣшѣнѣ неѣтѣтѣ лѣпѣтѣѣреа амѣре а ромѣнѣлѣлѣ кѣтрѣ лѣмба са пѣнѣ ши љн тѣнѣи скѣлѣѣи ши аѣ декѣрѣндѣ апѣсѣи тѣ-рѣнѣи, љѣѣ пѣлѣкѣнѣ ши не ачестѣ, ка не вѣѣ документѣ веѣлѣ, сѣнѣрѣѣ нѣмаѣ не сокотеада истѣрѣѣи, ши пентрѣ меѣѣселе лѣи аргѣментѣ. Тотѣ о датѣ аватенѣш мѣнтеа тѣтѣлорѣ чѣтѣлорѣлорѣ дела орѣ че сѣнѣѣрѣи постѣтѣе че нѣ маѣ потѣ авѣ докѣ. — Р

**) Bezѣ аѣарѣ де фѣѣлѣ пѣлѣкѣ маѣ кѣ сеамѣ планѣ де зрѣарѣи проѣнтат де Fogarasi P (ора?) János џнѣрѣлѣ? Erd. Hirad. Nr. 19 1842, pag. 116, 7 §.

ачѣ љнѣнѣте, чѣ љнѣскѣрт сѣ се пѣнѣ љн лѣкѣраре прѣн леџе.

Сѣ се топиаскѣ ѣар гоате лѣмбѣле Ардеалѣлѣ љн кѣлдареа чеа полѣтѣкѣ а репантерѣи џнѣрѣштѣлѣ кѣм се топеск воѣл ла захѣпалеле Ромѣнѣѣи, ка дѣн гоате сѣ се паскѣ нѣмаѣ о лѣмбѣ, чеа џнѣреаскѣ, ка де ачѣ љнѣнѣте пѣнѣ ва ста лѣтеа, љн тѣрѣлѣ рѣле ши не дрѣмѣрѣле Ардеалѣлѣ, ши љн орѣ че лок пѣлѣк, сѣ нѣ се маѣ аѣѣѣ: вѣнѣ зѣва, фрате, љнѣк нѣчѣ, guten Morgen, Bruder, чѣ нѣмаѣ џо парѣт, fŃldi; аѣрѣсѣте сѣ фѣе мамеле, каре вор љндрѣлѣнѣ а кѣтеа де ачѣ љнѣнѣте не фѣиѣ сѣѣ зѣкѣлѣлѣ: Фѣтѣл мѣѣ! Ёнеле ка ачестѣ сѣ се жѣѣече ка нѣште љнпрѣнѣтоаре але ферѣчѣрѣи прѣнѣлор сѣлѣ, ши чѣѣ че аѣ авѣт непорѣчѣре а фѣ аплекаѣлѣ ши крескѣлѣ де тѣмѣ ромѣнѣ, кѣ зрѣ сѣлѣи аѣкѣ аминте де тѣлѣкѣ са, кѣче ѣѣѣ љнѣлѣѣат а ворѣ љнтрѣо лѣмбѣ, дела каре атерѣнѣ тоатѣ неферѣчѣтатеа лор де акѣм ши чеа вѣѣтоаре, пентрѣ че нѣ ѣштѣѣ дат прѣнѣкѣлѣлѣ ла лѣмба џнѣрѣаскѣ, ши дакѣ нѣ алтѣмѣнтреле, ва-тѣр кѣ фѣрѣка сѣѣ фѣе ѣнѣтѣ аколо пѣнѣ ѣштѣр фѣ кѣштѣгат ачел odor де аѣѣта ферѣчѣре аѣкѣторѣлѣ, кѣ ѣатѣ с'аѣ арѣтат о стеа мѣнѣнатѣ (stella mira-bilis) не черѣлѣ чел полѣтѣкѣ ал џнгарѣѣи ши ал Ар-деалѣлѣ, каре сѣнѣне маѣлор, кѣ Ардеалѣлѣ нѣ ва фѣе тѣре ши ферѣче нѣнѣ кѣнд нѣ се вор џнѣрѣи тоѣлѣ, адекѣ пѣнѣ че нѣ се вор лѣпѣда тоѣлѣ де неамѣл лор, де лѣмба, де наѣѣоналѣтатеа, ши прѣн зрѣтаре ши де конѣтѣнѣнда вреднѣчѣѣи сѣле чѣѣи оме-нѣштѣлѣ, нѣмаѣ атѣнѣчѣ о сѣ фѣе ѣара тѣре ши нопоар-рѣле ферѣчѣте дакѣ ле вор тѣтѣлѣи ачестѣ тоате! Ши чѣне е маѣлѣ ачел вѣсѣт, каре аѣ вѣлѣт дѣн-тѣлѣлѣ ачестѣ стеа мѣнѣнатѣ че се зѣче контопѣре, ка сѣѣ рѣѣѣкѣм монѣмент де окарѣ вечнѣкѣ, ши сѣѣ скрѣѣм нѣтеле љн картеа неѣзрѣрѣи аѣлѣтѣреа кѣ Ерострат, кѣ ачестѣ аѣ аѣрѣнѣс вѣсерѣка Дѣанѣи, ши нѣѣѣлѣ кѣштѣгат нѣте неѣзрѣторѣлѣ, еарѣ ачела е маѣ вреднѣк де неѣзрѣре, кѣ аре де гѣнд сѣ топиаскѣ не џре кѣте наѣѣоналѣтѣлѣлѣ поате кѣ љн-трѣлѣ чѣнѣтеа лѣи Armanjos с. Urdung *), кѣ Дѣм неѣзѣла чел адеѣлѣрат о жѣртѣѣ ка ачестѣа негрѣнѣт кѣ нѣ воѣнѣте — тотѣшѣ сѣ нѣ не топиаскѣ љнѣк ѣнѣлѣнтѣл, чѣ дакѣ о сѣ фѣѣм тотѣшѣ осѣнѣлѣлѣлѣ фѣрѣ а фѣе аскѣлѣтаѣлѣ, фѣе не љнѣкаѣ ертат а ѣда љнѣкѣ кѣ лѣкрѣтѣи де тоарте кѣштѣлѣре ачеле неѣлѣлѣлѣлѣ-тоаре ши неѣлѣлѣлѣде а прѣѣлѣи терѣтеле челе

*) Zesl, љн каре крѣдеа џнѣрѣи кѣнд аѣ венѣт дѣн Аѣѣа ка пѣлѣлѣ. Wachsmuth Europ. Sitteng. 2, 26.

адевърате, каре стрътошиї пострїи дн тїмн де паче леаѣ здат кѣ съдорїле сале, шї дн тїмн де рѣсвоїѣ кѣ същїеле, че леаѣ вѣрсаг пентрѣ алог апѣраре, deenice шї нѣвъ рѣгаз, прекѣм е леде асе да фѣкѣторїѣлѣ де реле кондепнат ла тоарте, ка съ не траѣем сеама, че фѣрѣделеѣ ам фѣкѣт, ка съ нѣ фїм вреднїчї а маї фї нѣмѣрадї днпре попоарѣле челе пенѣшѣраре але пѣмѣнѣлѣ, еар пѣлѣ че не вом траѣе пої сеамѣ, чеї че вор съ не топїаскѣ, факѣшї казачеле, адѣне матерїеа тревѣнчоасѣ ла ачел прочес хемїк ал топїрїї, рѣдїче алтареле, не каре о съ се арѣ ачѣа жертѣф їдолаескѣ, шї апої десѣѣтезесе де мїросѣа жертѣфї сале, шї кѣнд не вор тѣнка лїмѣа съ се вѣзѣре кѣ нѣ сѣнт кѣ нїмїка маї де жос ка стрътошиї лор, карїї тѣнка нїмїеле ѳменїлор дн лок де леак *), шї съ араге, кѣ веакѣл ал 19. нѣ е кѣ нїмїка маї вѣн, нїчї маї пайнте декѣт ал 9 Аша, пѣлѣ авем рѣгаз съ черкѣм маї де амѣрѣнтѣл, ѳре аѣ дрепт зпѣрїї а не жертѣфї лїмѣа, шї наѣоналїтатеа ла ачел перѣшїнат їдол Armanuos, че се зїче шї egoїem, съ алѣтѣрѣм дорїнда лор чеа сангвїнїкѣ кѣ леѣа дрептѣлѣ, а моралїтѣдїї, а лїдееленчїзнїї шї а прѣдѣнѣї чеїї окѣрѣмѣгоаре де сѣтѣрїї, ка съ нѣгем жѣдека, де сѣнтѣм лїдеторачїї а рѣспїнде ѳре кѣнд дорїндеї ачелїа Нѣ се погрївеште

1) кѣ леѣа дрептѣлѣ; кѣ ачѣаса спѣне лїведерат, кѣмкѣ фїешкаре ѳм саѣ попор ка фїїндеѣ кѣвѣнтѣгоаре арѣ дрепт де а трѣї дн лѣмѣа аста, шї де а се дїнеа ка о персоанѣ (jus subsistentiae personalis), де ашї нїмїка нѣтерїле трѣпештї, тѣнїле шї нїчоареле ка съшї кѣштїѣе чеѣа аверѣ дїн аѣарѣ, шї нѣтерїле сѣфлетештї, лїделесѣл, кѣвѣнтѣл ш. а., ка съшї кѣштїѣе аверѣ дїн лонтрѣ: кѣпоштїнде де тог фелїѣл дн штїїнде, дн арте, дн лїмѣї сѣреїне шї а маїкѣ са (jus libertatis personalis), шї дрептѣрїле ачѣесте нѣ се кад маї тарѣ зѣїа ка алѣїа, зѣїї попор маї мѣлѣт де кѣт алѣїа, чї тодї ѳменїї шї тоате попоарѣле дн ачѣасѣ прївїндеѣ сѣнт дн токина, шї зѣл ка алѣл, кѣчї дїн лїченѣт тодї сѣнт асѣменеа, шї нїчї зѣл н'аре прївїлеїѣс азчїде не алѣл саѣ ал днпедѣка дн словѣдѣ лѣкрареа фѣрїчїрїї сале погрївїгѣ кѣ леѣа (jus aequalitatis personalis); шї дакѣ аѣ асѣмїне дрепт тоате попоарѣле дн прївїнда ачѣаста, дерѣгѣторїїле лор днкѣ тревѣе съ фїе асѣмене, аша фїешкаре е лїдеторат прїн леѣа дрептѣлѣ а да паче алѣїа нѣ нѣмаї

ка съ трѣїаскѣ пѣлѣ кѣнд дн ва лѣса фїреа, дар ка съ шї лѣкре словѣд дн сѣера дрептѣрїлор сале спре ашї кѣштїга чеѣа аверѣ, фѣрѣ де каре саѣ н'ар нѣтеа трѣї де лок, саѣ ар дѣче о вїеацѣ маї мѣлѣт довїточѣаскѣ декѣт ѳменїаскѣ. Днпре спїдѣеле аверїї челе мѣлѣт фелїѣрїте нѣмаї лїмѣа вом съ о лѣмѣт ачї ла черкаре дн кѣт е о аверѣ дн лонтрѣ стрѣнс легатѣ кѣ персоналїтатеа фїеште-кѣрѣї ѳм, шї кѣ наѣоналїтатеа фїештекѣрѣї попор. Адекѣ фѣрѣ де нѣтере кѣвѣнтѣгоаре ѳмѣл ар фї нѣмаї довїток, шї фѣрѣ лїмѣѣ маї ка довїток, нѣтереа кѣвѣнтѣгоаре, каре фаче тоате планѣрїле де кѣлтѣрѣ, ар рѣшѣнеа тогдѣазна ка днкременїгѣ де н'ар фї лїмѣа, прїн лїмѣѣ се днтрѣнѣазѣ кѣвѣнтѣл ѳменеск, шї се арагѣ дн лѣмѣе ка съ повѣдѣїаскѣ пре ѳменї кѣтрѣ днлалта лор кїетаре, шї алтїнѣтреле ѳоарте недѣплїнїт с'ар арѣта дн лѣмѣа аста днпре ѳменї; кѣт де пѣдїне леѣї ар фї вїне рѣспїкате де н'ар фї лїмѣа, шї кѣте черте, тѣр-вѣрѣрїї, ва шї рѣсѣтѣрѣрїї де соѣїетѣдїї нїчї шї тарї, знде нѣ домпеск леѣї дрепте шї вїне рѣспїкате! Прїн лїмѣѣ се дннѣртѣшеск штїїнделе, дн-флореск артеле шї се лѣдеск, се десконере ѳменїлор релїѣїзнеа, шї сѣтѣрїле фѣрѣ арте шї штїїнде ар фї нѣмаї ка нїште арворї фѣлѣерадїї шї зсѣацї фѣрѣ вїеацѣ шї фѣртсеѣе, еар фѣрѣ моралїтате шї релїѣїосїтате нїчї н'ар фї соѣїетѣдїї ѳменештї, чї нѣмаї нїште адѣнѣтѣрїї де нїште фїїнде днфїкошате. Адевърат кѣ шї рѣѣ днкѣ се поате фолосї ѳмѣл кѣ лїмѣа, дар чїне ар зїче кѣ пентрѣ ачѣеа е реа, аѣ доарѣ нѣтерїле сѣфлетештї шї трѣпештї сѣнт реле, пентрѣкѣ зпїї рѣѣ ле дн-трѣвѣїдеазѣ? Съ нѣ фїе. Лїмѣа е аверѣа чеа маї сѣмѣлѣ а ѳмѣлї нестрїкат шї а попорѣлѣї лѣкорѣнт, шї зп ѳдор атѣт де преѣзїт, кѣт доарѣ шї асѣгїї днкѣ маї сѣнт токма шї ѳменїї днлѣвѣацїї, карїї кред кѣ нїчї н'аѣ фѳост ѳменїї дн старѣ а о аѳла де нѣтереа са, чї кѣ Dzeѣ їаз днлѣвѣдат не-нїжлѣчїт кѣм днлѣвѣдѣт там не вѣїатѣл сѣѣ шї даскалѣл не днлѣвѣдѣчїей сѣї; де чї легѣтѣра днпре персоанѣ шї днпре лїмѣа са е ѳоарте стрѣнсѣ, кѣ персонѣлїтатеа е днтемѣїатѣ не кѣвѣнт, ачѣаста е неѣзѣт, шї лїмѣа е днфѣдѣошеторїѣл чѣл днп-аѣарѣ алѣ неѣзѣтѣлѣї кѣвѣнт, шї чїне ар дндрѣзнїї сѣ зїкѣ, кѣ ѳменїї н'аѣ авѣт дрепт де а днлѣвѣа сѣ ворѣїаскѣ шї кѣ ар фї маї вїне сѣ фїе мѣдїї? Ла атѣта патѣралїгате нїчї днсѣшї Рѣссо н'аѣ вѣрѣт сѣ дѣкѣ пре ѳменїї сѣї, шї зп тїран ка ачѣла днпедекѣторїѣ де кѣлтѣрѣ, де ар фї ѳм алтїн-треле, ар фї вїноват фѣрѣделеїїї вѣтѣмате

*) Regino abbas monast. Priim, et Ann. Metens. a. 889 corda hominum velut pro remedio devorant.

niimī (crimen laesae humanitatis), къ omenimea пз поате рѣспнде кіемърїї сале фъръ де кълтъръ, шї кълтєра е дитемеїетъ не лїмбъ. Къ кът е маї кълтїватъ лїмва брекърїї попор, къ атъта е маї кълтїват шї попоръа, лїмва е тьєєра шї мїжло-чїреа кълтєрїї, дн лїмбъ е зєгрвїтъ форта кє-цєтєрїї шї а сїмдїрїї, дорїндеєє шї плекърїле, афектеле шї патїмеле лїї, не дьєса е дитемеїат карактеръа мї націоналїтатеа лїї; дакъ шїаѣ пер-дѣт лїмва брекєре попор, шїаѣ пердѣт deodать карактеръа, шї націоналїтатеа са, зїєа ка ачєла пз маї арє чїнєте днїаїнтеа поноарєлор, чї е тьє-рор ка зп обїєкт де ватжокъръ, не карє ка пре зп псїгак зп попор астьзї дн фачє сь ворвїаскъ аша, тьєне вїне алт попор шїа фачє сь ворвїаскъ алт-мїнтрєлеа.

Сь не днгоарчєт акъм ла обїєктъа черкърїї поаєтре, шї авьнд днїаїнтеа окїлор дєєпрє о партє ікоана персоналїтєдїї, фъръ де карє бїмїнї п'ар фї бїмїнї чї пьмаї dovїгоачє, шї а сєєєємїтєлор дрептєрї фїрєшїтї дн трьєса рьдъчїнате, фъръ де карє бїмєнї пьшїар пьтєа дївєа omenimea, еар дєєпрє алтъ партє вїтєндъєне ла ротънї, сь дн-трєєьт: брє єєтє чївєа пз пьмаї дн тоатъ Мо-нархїа Авєтрїєї, дар шї дн чєєалалтъ лєтє, карє аѣ аззїт чєва дєєпрє ротънї, шї сь сє дндоїаскъ дєєпрє а лор персоналїтатє оменєаскъ? Нічї єєтє, нічї аѣ фост вєодать. Адєвѣрат, къ къ Бєгєрїї с'аѣ днпъмлат аєфєлїє чєвашї дн тїмъєрїлє вьтрьєнє, къ зїгєрїї кьнд аѣ вєнїт дн пьрцїлє поаєтре дїн Скїтїа, прїн алє лор днкьєрцєрї вєрварє аша аѣ фост сльїтънїтат не тоатє поноарълє, дн-кьт дї сокотїа а фї пьлвчї пз бїмєнї, шї зп єпїєкєп дїн Würzburg зїчєа къ сьнт Гог шї Магєг, ш; бїмєнї крєдєа, къ прєдпєєтнєазъ дн скьрт фїї тоарєа перїрє а лєтїї*); нєгрєшїт къ єї єрє бїмєнї, пз пьлвчї, чї фїїнд днкь вєрварї, нічї рєкьноштєа дрептєрїлє алтор поноаръ, нічї воїа алє рєєпєкта. Дєєпрє ротънї днкь нічї дн тїмъєрїлє ачєлє дн-тъєнєкатє п'аѣ зїє нїмєнє къ ар фї пьлвчї (прєкьт днадїнє нічї сє поатє зїчє зпа ка ачєєа дєєпрє нїмєнє, карє арє одать фїгьръ шї фадъ бїмєнїаскъ, шї днгокьїрє єпрє зпанїтатє), чї їаѣ дїнѣт а фї бїмєнї ка шї астьзї шї персоанє; чїнє ар дндрьзнї дар а зїчє, къ п'аѣ авт дрєпт а днвьдъа шї ашї фачє лїмва, карє о вєрвєєк астьзї романїї чєї дїн Бєгєрїа, чєнїтї дїн Ардєал, Романїї шї Молдороманїї

атът де не о потрївъ, кът нічї сє поатє зїчє къ ар фї днпърцїтъ дн діалєктє, чї є пьмаї зпа шї ачєєашї, карє дї лєагъ не тоцї ачєшїтїа къ о лє-гьтєръ дьлчє фрѣдєаскъ, шї дї зпєнїтє днтрє о фамїліє, карє тогдєазпа къ фалъ повїлє с'аѣ нзшїт не сїнє романъ. Къ дрептъ остєнєалъ шїаѣ кь-пїтїгат дар ротънїї ачєаєтъ авєрє прєдъвїтъ. Бє-гьръа пз поатє зїчє кьтрь ротън: ть єнїтї їовацъа тєѣ, шї тоатъ авєрєа та є атєа, ашадар шї лїмва, кьнд воїє врєа тє поч дєєвѣрка де тоатє. Мьлцъ-шїтъ чєрїєлѣ! къ астьзї пз маї поатє прїндє рь-дъчїнї о аша сїєтєтъ тєрорїєтїкъ, дєєпрє о партє къ пз тоцї ротънїї Ардєалєлїї сьнт їовацї — къ ротънїї днкь аѣ о пьлєє полєаскъ, шї зпа повїлє, карє днїаїнтєа лєцїї сьнт де о потрївъ къ Бє-гьрїї дїн ачєлєшї пьлєє днєєшї дьнъ лєчєа цьрїї; апої попоръа ротънєєк пз єтъ пьмаї дїн пьлєєа нєповїалїлор, чї нєнїї, повїалїї, шї нєповїалїї ротънїї днполалтъ фак не попоръа ротънєєєк, карє чєл пьдїн дн прївїндъа лїмвїї пз є маї де жєє ка чєл зїгъ-рєєєк дн шїръа чєл кєєтєпєлїтїк ал поноарълор, шї дн шїръа поноарълор Монархїєї авєтрїачє пз сє дїнє маї мїє дєкьт чєл зїгърєєєк нічї къ крє-дїндъа кьтрь днпърцѣа, нічї къ мєрїтєлє кьтрь патрїє — дєєпрє алтъ партє нічї кїар аєєпра їовацїлор п'аѣ Бєгєрїї дрєпт нєтърцїнїт (jus illi-mitatum) карє с'ар днгїндє пьлъ аколє, ка сь поатъ дєєєнє дьнъ пьчєрє кїар шї дєєпрє лїмва лор, кьчї вє пот сь зїкъ дн прївїндъа лїмвєї, чє с'ар пьтєа зїчє доаръ дн прївїндъа алтєї авєрї дьнъ брєкарє тєорїє жьрїдїкъ дїн вєакьрїлє вєрварє, кьткь ротънїї ар фї фьцїт дїн враздєа дєннєаскъ ла єкоалъ шї ар фї днвьдъат аколє лїмва ротъ-нєаскъ, къ єкоала лїмвєї ротънєєнїтї пьлъ днїаїнтє ка де 87 де ашї аѣ фост маї къ сєатъ пьмаї нєєа ньрїнтєаскъ шї врєцєлє маїчєлор романє. Стрѣ-тєнїї нєєтрїї романїї, дєла карїї ам прїїмїт дрєпт моштєнїрє ачєаєтъ авєрє скьтнїє, не аѣ лъєєт къ лїмбъ де тоартє, ка маїчєлє романє сь фїє тог-дєазпа даскалїї чєї дїнпъїє аї лїмвєї ачєєтєїа, нє-трьє ка аша сь о їзвїаскъ тогдєазпа фїєкарє ротън адєвѣрат, кьт їзвєштє не маїкьєса; сь авєт грїжє дє єа шї сь о кьлтївьт, къ прє дьєса є дїтє-мєїат карактєръа, шї націоналїтатєа поаєтрь, стрїнє є лєгагъ єа къ євѣлєтъа нєєтрь, къ рєлї-дїєнєа шї къ тог чє авєт маї сѣнїг шї маї прєдъвїт дн лътєа аєтєа, дн трьєєа ка днтр'є вїєтїєрїє авєт дєєєє атътєа дьлчї адъчєрї ашїнтє, дн кът маї кьрєнд дншї вєр зїтєа нєєрїлє єворъа сь дєкьт сь сє штєаргъ зпєлє ка ачєлє дїн їїнїа романїлор;

ші преагрозав с'ар дншела, орї чїне ар пѣтрі дн шентѣл съѣ ачеа пѣрере, къ ромънїї п'аѣ sentiment пентрѣ чїнстеа, характерѣл, шї націоналітатеа са. Адевѣрат къ де аѣ сѣферїт реле врези попор дїн Ардеал, ромънїї кіар аѣ шї градѣат дн скоала рѣдѣрїї. — Фѣкѣт'аѣ дрѣмѣрїе шї еї аѣ ферїт подѣрїе, шї аѣ тревѣт съ плѣтїаскъ пентрѣ тречере, лѣкрат'аѣ кѣмпѣрїе шї деалѣрїе домпештї, шї нїчї тѣнкаре п'аѣ довѣндїт. Фечорїї лор аѣ фост осташї, шї пѣрїедїї аѣ контрївїт, ка еї съ се поатѣ депрїнде дн арте пентрѣ патріе; мїлітаг'аѣ къ леафа са, върсатѣнїаѣ шї сѣцеле пентрѣ патріе шї тотѣнї о леѣе зїче къ ромънїї нѣ сѣнт адевѣрадїї патриодїї, чї пѣтаї сѣферїдї с. толерадїї кам аша ка цїганїї, карїї дѣмѣл къ кортѣрїе дн спате дїнтр'їн лок днтр'алѣл; — сѣферїг'аѣ, шї аѣ фѣкѣт мѣлте пентрѣ патріе, шї вор фаче, къ аша порѣчесе сѣпнтеле даторїндѣ, дар тоате сѣферїндеае ачеле къ їаѣ пѣтѣт фаче а'шї зїга къ сѣнт стрѣнеподїї романїлор; трѣїеште днкъ попорѣл роман, шї ва трїї пѣлѣ ва трїї лїмба романѣ дн гѣра лѣї, шї їзѣрїеа еї дн їнїма лѣї, шї колонїїе лѣї Траїан нѣ dort, чї с'аѣ дептенат сїре кѣноштїндѣ, кѣмкъ еле днкъ сѣнт кіемате ла о кѣлѣрѣ маї днмалѣ оменаскъ, дн каре нѣтаї прїн ажѣторїѣл лїмбеї матерне пот фаче пашї сїгѣрї. Аша, прекѣм днгѣрїї дакъ шїар лѣнѣда лїмба, п'ар фї попорѣл ачел стравѣн, каре сѣнт акѣм; аша нїчї ромънїї п'ар фї попор дн асемеѣ днтемїларе, чї нѣтаї о лѣнѣдѣтѣрѣ де оменї, пе карїї еар нѣгеа днтревїндѣ орї чїне ла орї че фѣрѣделецї; ачеаста днсъ нѣ о вор фаче ромънїї, къчї сѣнт днвїншї фоарте, кѣмкъ прекѣм аѣ дрепт днгѣрїї ла лїмба лор чеа знѣреаскъ, аша аѣ шї ромънїї ла а лор чеа ромънеаскъ, къ ромънїї днкъ сѣнт оменї; прекѣм їзѣск днгѣрїї пе а лор, їзѣск шї ромънїї пе а са, къ ромънїї днкъ штїѣ їзѣї; прекѣм кред днгѣрїї къ чїнстеа шї націоналітатеа лор е днтемїетѣ пе лїмѣл, аша кред шї ромънїї десїре а лор, къ шї ромънїї днкъ сѣнт попор с. падіе; прекѣм с'ар вѣгѣма фоарте таре днгѣрїї де ар кѣтеза чїнева а ле аменїнда перїреа лїмбеї шї а націоналітѣдїї, токма аша се ватѣтѣ шї ромънїї, къ ромънїї днкъ аѣ сїндїре; шї прїн зрѣтаре прекѣм аѣ днгѣрїї даторїндѣ а'шї анѣра лїмба шї націоналітатеа са, токма

аша аѣ шї ромънїї стрїнсѣ деторїе а'шї анѣра пе аса лїмѣл шї націоналітате, дн прїчїнѣ къ прекѣм сѣнт асемеѣе дрептѣрїе атѣндѣрор попоарелор дн прївїнда лїмбеї шї а націоналітѣдїї, аша сѣнт шї дерегѣторїїе лор асемеѣе; шї кѣм ар пѣтѣ прегїнде днгѣрїї сѣї рекѣноаскъ де падіе алте падії, дакъ п'ар вої сѣ рекѣноаскъ шї еї а алтора націоналітате? Дн ачесте се кѣноаште днведерат

а) кѣмкъ фїештекаре попор, аша дар шї ромънїї кіар аша дрепт аѣ ла лїмѣл шї ла націоналітате, ка шї ла віеадѣ, пентрѣ ачееа кіар аша тревѣе сѣ'шї анере лїмба ка шї віеада;

б) чеа че аменїндеазѣ перїре лїмбеї шї націоналітѣдїї, аменїндеазѣ вѣгѣтаре оменїетї днсешї, каре фѣрѣ де лїмѣл нѣ се поате кѣлїва; аша

с) дрептѣл лїмбеї шї ал націоналітѣдїї нѣ се поате днстрїїна прїн томеналѣ пентрѣ довѣндїреа алтор дрептѣрїї, шї о томнеалѣ ка ачееа ар фї о томнеалѣ де рѣшїне, каре нѣтаї днтре чеї де нїміка с'аѣ обїчнѣт а се фаче; астфелїѣ де контракт дар ар фї сїре печїнсте атѣт попорѣлѣї, че шїар вїнде лїмба шї націоналітатеа, кът шї кѣмпѣрѣторїѣлѣї; еар де л'ар сїлі прїн леѣе, ачееа п'ар фї дреантѣ; шї дакъ нѣ е дреантѣ, кѣм поате сѣ се потрївеаскъ.

(Ва зрѣма.)

О О Ф Т А Р Е.

Ах! віїадѣ трекѣтѣ

Кѣт' де дѣлче мї фѣшї шї'н пост

Де шї темїѣдїї нѣтаї

Сперїнде дешїерте аѣ фост.

Ах! тѣ дѣлче віїадѣ

Кѣт де скѣрт аї маї цїнѣт.

Оре се ва 'нторче еарѣшї

Ачееа — каре а трекѣт?

Еа се ва 'нторче еарѣ

Кѣ кѣнѣл де фїнїк,

Ка сѣ факѣ ферїчїт

Пе върватѣл статорпїк.

Дела Марѣїні, 26. Септ. 1853

Бюїереанѣ.